

2011-10-20

STRATEGIRAPPORT FÖR BOLIVIA SEPTEMBER 2010 – AUGUSTI 2011

SAMMANFATTNING

En halvtidsöversyn (HTÖ) av strategin genomfördes i mars 2011 och dess slutsats var att portföljens sammansättning var relevant både inom sektorer och i sin helhet. Den slutsatsen håller än. Flera större insatser för klimatanpassning är nu under genomförande; demo/mr-portföljen har koncentrerats till färre och mer strategiska insatser; inom utbildningssektorn är insatserna fortsatt relevanta och inga förändringar planeras; forskningsavtalen har förlängts till slutet av 2011 och kommer att förlängas ytterligare ett år. Forskningsstödet innehåller både innovations- och ITC insatser där bolivianska och svenska forskare samarbetat med mycket intressanta resultat. Den generella slutsatsen är att det bedöms sannolikt att det mesta av strategin kommer att kunna genomföras enligt planerna, under förutsättning att landallokeringen ökar i enlighet med regeringsskrivelsen för HTÖ.

De huvudsakliga riskerna gäller ökande konflikter bl a kopplade till en försämring av demokrati- och mänskliga rättighetssituationen. Därtill finns risker som relaterar till osäkerheten kring decentraliseringsprocessen, den alltjämt svaga kapaciteten inom statsförvaltningen samt en planerad utfasning av Danmark och Nederländernas bistånd till Bolivia; samtliga risker kan påverka strategins genomförande och måluppfyllelsen. Riskerna för konflikter är kopplade till kränkningar av urbefolkningarnas rättigheter och andra grundlagsskyddade rättigheter. Konflikterna påverkar genomförandet av strategin då planerad verksamhet avstannar och beslutsfattare och genomförare fokuserar på konflikterna och konflikthantering snarare än på verksamheten. Det resulterar ofta i personbyten bland beslutsfattare och tjänstemän vilket leder till förseningar och ibland till ändrade prioriteringar. Den låga kapaciteten inom statsförvaltningen bidrar till att sådana förändringar blir mycket kännbara, då avtalade program ånyo måste förankras med de nya beslutsfattarna. Riskerna hanteras genom att givarna samordnar sin dialog med samarbetsparterna och i vissa fall för upp dialogen från sektornivån till högre nivåer genom givarsamordningsgruppen GruS.

Nederländerna och Danmarks beslut att avsluta utvecklingssamarbetet med Bolivia om tre respektive två år påverkar det svenska utvecklingssamarbetet genom att några för Sverige viktiga insatser gradvis får mindre finansiering, vilket kan hota genomförandet och hållbarheten. Detta kan hanteras genom att andra givare går in och ersätter Nederländerna och Danmark, att insatserna stramas åt med mindre budgetar eller genom att Sverige ökar sitt stöd. Alternativen analyseras och ställningstagande görs från fall till fall.

De förändringar i portföljen som skulle kunna motiveras är utökat stöd till civilsamhälle-organisationer som arbetar med såväl demokrati och rättighets-, som miljö- och klimatfrågor, men denna möjlighet hamnar i konflikt med kravet i strategin på ökad koncentration.

1. INLEDNING

Utvecklingsarbetet styrs av strategin för samarbete med Bolivia 2009-2013. Det övergripande målet för det svenska utvecklingsarbetet med Bolivia är att befolkningen lever i en hälsosam och god miljö samt åtnjuter sina mänskliga rättigheter och demokratiska deltagande. Samarbetet är inriktat på följande områden: demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter, utbildning samt naturresurser och miljö med fokus på klimat. Därutöver ges stöd för forskningssamarbete.

2. EKONOMISKT UTFALL

Allokeringen för Bolivia för 2011 uppgår till MSEK 200,5. Insatser inom området för klimatsatsningen faller inom den tredje sektorn naturresurser och miljö med fokus på klimat och redovisas också separat i tabellen nedan. Till och med den 31 augusti 2011 har totalt 111,5 MSEK utbetalats. Detta motsvarar 56% av anslaget för 2011. Bemyndiganderam för 2012 är MSEK 470, varav MSEK 314 är intecknat.

	Allokering 2011(MSEK)	Utbetalda medel jan-aug (MSEK)	Prognos jan-dec (MSEK)
Demokrati - MR		25,3	59,4
Utbildning		25,2	37,1
Naturresurser, miljö och klimatförändringar		41,9	76,0
Forskningssamarbete		18,4	26,9
Annat		0,7	3,8
Totalt	200,5	111,5	203,2
Varav klimatsatsningen	50	42,1	62,9

Fullt utnyttjande av anslaget förutses. Inga betydande risker när det gäller utbetalningar till avtalade insatser har identifierats. För fem insatser som ännu är under beredning förutses utbetalningar före årsskiftet på totalt ca MSEK 19. I samtliga fall förväntas avtal kunna ingås och utbetalningar ske som planerat.

3. RESULTAT

3.1 Sektor 1: Demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter

Antal avtalade insatser: 14. Under januari - augusti 2011 har sex insatser slutförts.

3.1.1 Resultat på insatsnivå

Insats 1: UNICEF landprogram 2010-2012

Insatsens huvudsakliga mål: Att säkerställa att bolivianska barn och ungdomar, i alla skeden av sina liv, kan överleva, växa upp och utveckla sina förmågor i en omgivning präglad av respekt för pluralism, kulturell diversitet och jämställdhet.

Avtalat belopp MSEK	Avtals-period	Utbetalade medel hittills MSEK	Samarbets-partner	Samarbets-form	Svensk andel av totala stödet %
50	201001-201306	35	UNICEF	Organisations-stöd	

Resultat: UNICEFs program har bidragit till att Bolivia gör framsteg mot flera av de millenniemål som är särskilt relevanta för barn och ungdomar, vilket i sin tur bidrar till insatsmålet. Som exempel kan nämnas att barnadödlighet till följd av undernäring nu är nere i 4%, en betydande minskning från 9,9 % 2007. Tillgång till rent vatten och latriner har förbättrats i 56 landsbygdskommuner för 2 364 familjer. Tillgången till förskoleundervisning har ökat till 32 % och UNICEF har stött utveckling av läroplaner för förskolan för att säkerställa små barns fysiska, sociala och intellektuella utveckling och förberedelse för skolgång. UNICEF har även stött utformning av ett flertal lagförslag som bidrar till att stärka barn och ungdomars rättigheter, t ex ett lagförslag mot våld i skolorna.¹

En slutsats av halvtidsöversynen av UNICEFs landprogram är att programmet tydligare bör fokusera på rättigheter för barn inom särskilt eftersatta grupper. Att skydda barn och ungdomar mot våld och utnyttjande liksom att motverka barnarbete bör prioriteras tydligare, vilket ambassaden för fram i sin dialog med UNICEF. En risk för måluppfyllelsen är svag resultatstyrning samt bristande tematiskt och geografiskt fokus. Ambassadens dialog med UNICEF inriktas därmed på resultatfokus. Därutöver följs UNICEFs skifte av fokus från egna aktiviteter mot tekniskt stöd till myndigheterna för ett stärkt barnrättighetsperspektiv samt stärkandet av lokala aktörers kapacitet. Ytterligare en dialogfråga är vikten av tydligare samstämmighet med nationella prioriteringar och deltagande i nationella program.

Insats 2: Förvaltningsreform, PRI

Insatsens huvudsakliga mål: Stärkt och reformerad offentlig förvaltning i syfte att öka transparens, effektivitet och tillgänglighet för bolivianska medborgare.

¹ Summary of midterm reviews of country programmes, Latin America and the Caribbean, UNICEF, September 2011

Avtalat belopp (MSEK)	Avtals-period	Utbetalade medel hittills (MSEK)	Samarbets-partner	Samarbets-form	Svensk andel av totala stödet (%)
40	200902-201410	7,7	President-ministeriet	Projektstöd	50

Resultat: PRI är en del i arbetet att reformera den bolivianska offentliga förvaltningen. Insatsen har bidragit till ökad transparens och tillgång till offentlig information genom upprättandet av en websida där det fram till december lagts ut mer än 46 500 lagar och dekret.² Websidan aktualiseras fortlöpande vilket är viktigt då Bolivia förnyar all lagstiftning efter antagandet av den nya grundlagen. I juli 2011 initierades ett stöd inom PRI till den nya myndigheten för personregister som ska utfärda säkra och för alla medborgare lättillgängliga ID- och körkort, där de första förväntas vara klara i februari 2012.

Avvikelser handlar framförallt om låg genomförandetakt bl a pga personalförändringar; under det senaste året har PRI haft tre direktörer och lytt under två ministrar. Liksom förra året är det bara vissa av del-komponenterna, om än fler än tidigare, som kunnat uppvisa resultat. Uppföljningen försvåras av vagt formulerade mål och resultat. En tidigare identifierad risk i relation till bristande institutionella förankring och låg administrativ kapacitet har delvis åtgärdats då Ministeriet tagit till sig rekommendationerna från en halvtidsgenomgång från förra året. Insatsens utbetalningar som var fördröjda är nu ikapp.

Insats 3: UNDP - Politiska partier

Insatsens huvudsakliga mål: Den bolivianska demokratins representativa, deltagande och pluralistiska karaktär har stärkts genom förbättrad teknisk och organisatorisk kapacitet hos de politiska organisationerna samt genom förstärkning av deras demokratiska egenskaper

Avtalat belopp (MSEK)	Avtals-period	Utbetalade medel hittills (MSEK)	Samarbets-partner	Samarbets-form	Svensk andel av totala stödet
35	200911-201307	10	UNDP	Projektstöd	100%

Resultat: De sex partierna, tre nationella och tre regionala, som medverkar i programmet representerar helt skilda politiska ideologier. Partierna har nu utformat en gedigen gemensam verksamhetsplanering för organisatoriskt stärkande med uppföljnings- och utvärderingsinstrument. Alla partier har uppfyllt kraven på att 25 % av programbudgeten skall gå till kvinnors och ungdomars deltagande och alla har rekryterat jämställdhetsspecialister. Kvinnor representeras nu i ledningen i alla partier och jämställdhets och ungdomsfrågor

² www.gacetaoficialdebolivia.gob.bo

har inkluderats i partiprogrammen. En innovativ tävling för ungdomar har anordnats för att främja demokrati ("Jovencracia"). De vinnande projektförslagen har finansierats och genomförts av ungdomsgrupperna som presenterat dem. Den interna kommunikationen har stärkts och fler partiaktiva har därmed fått möjlighet att delta i och påverka interna beslutsprocesser vilka också nu formaliserats. Projektet har på en mer övergripande nivå bidragit till att stärka flerpartisystemet inför kommande val och även ökat möjligheterna till ansvarsutkrävande från förtroendevalda och partiledning. De i projektet deltagande partierna är nu mer demokratiska och representativa, och har en ökad organisatorisk kapacitet.³

En brist i programmet är att utbildning för stärkt intern styrning och kontroll av finansiella medel liksom om demokratiska grundprinciper inte genomförts i den utsträckning som planerats. Andra avvikelser och förseningar har orsakats av att UNDP dröjde med att anställa personal då projektet etablerats utanför UNDPs kärnverksamhet. Dessutom valde IDEA att lämna programmet därför att deras administrativa rutiner inte var kompatibla med UNDPs vilket ledde till oacceptabelt höga transaktionskostnader för IDEA. Några regionala partier utan bred väljarbas har lämnat projektet och ersatts av andra. Den politiska situationen har också påverkat genomförandet då de sociala och politiska konflikterna ökat de senaste åren. Även om UNDP är en lyhörd och förtroendegivande partner så är dess möjligheter begränsade för att kunna påverka politiska skeenden och beslut. Ambassaden anser att insatsen är mycket relevant för att stärka den demokratiska kulturen, och att utmaningarna framförallt ligger i hållbarheten för de mindre politiska partiernas institutionella och demokratiska utvecklingen. För att hantera utmaningarna och riskerna i projektet för Ambassaden en nära och tät uppföljning med UNDP och partierna.

3.1.2 Bedömning av strategins mål för verksamhetsområde Demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter

Mål för verksamhetsområde Demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter:

- En effektivare, mer transparent och ickediskriminerande offentlig förvaltning
- Medborgarnas möjligheter att till fullo åtnjuta mänskliga rättigheter ökar, särskilt för diskriminerade och utsatta grupper, såsom urfolk.

Tendensen i sektorn präglas av en fortsatt och ökad grad av konfliktivitet då viktiga sociala grupper ställer krav på regeringen som denna inte kan eller vill tillmötesgå, i en kontext där tillämpningen av rättsstatsprincipen är svag. Den fattiga ursprungs-befolkningen som tidigare kan karakteriseras som snarast rättslös, liksom andra utsatta grupper i samhället, har börjat kräva att deras nya

---

³ Informe semestral enero-junio 2011 del proyecto "Fortalecimiento democrático de las Organizaciones políticas de Bolivia", PNUD-Bolivia

grundlagsstadgade rättigheter respekteras och tas på allvar. Markrättigheter är en avgörande fråga liksom rätten till självbestämmande i de formellt, men inte i praktiken, decentraliserade kommunerna och regionerna. Regeringens bristande kapacitet och kompetens, såväl i fråga om att föreslå lagar i enlighet med den nya grundlagen från 2009 i den takt som förväntas, som att hantera befolkningens krav på ett trovärdigt sätt leder till konflikter och till förlorad legitimitet för förändringsprocessens (el Proceso de Cambios) ledarskap.

Ambassaden anser att den nuvarande insatsportföljen med stöd bl a genom UNDP till främjande av en demokratisk kultur; stöd till MR-Ombudsmannen samt till civilsamhällesorganisationer som arbetar med konflikthantering och rättighetsfrågor, har rätt profil och bidrar väl till det andra av de två målen. En möjlighet som behöver analyseras är att vidga stödet till fler civilsamhällesorganisationer, dock är kravet i Strategin att hålla nere antalet insatser ett hinder i detta avseende.

Stödet till valmyndigheten har medfört att rösträtten utvidgats till en stor grupp män och kvinnor som lever i fattigdom, inklusive urfolk, vilket bidragit till att myndighetens karaktär av att vara en icke-diskriminerande och demokratisk institution har stärkts. Bland de förtroendevalda har såväl etnisk mångfald som kvinnors representation ökat. Stöd till organisationer och rörelser inom det civila samhället, t ex Diakonia, har också bidragit till ökat politiskt deltagande och jämställdhet på lokal och regional nivå. Det givargemensamma stödet till MR-Ombudsmannaämbetet har bidragit till större möjligheter att anmäla kränkningar av mänskliga rättigheter. MR-Ombudsmannaämbetet och UNIR, en Boliviansk enskild organisation som stöds av Sverige, arbetar med analys och hantering av konflikter och har framgångsrikt medlat och bidragit till fredliga lösningar i flera sociala konflikter där olika gruppers rättigheter stått på spel, t ex i konflikter rörande miljö- och markrättigheter. Stödet till UNICEF:s landprogram bidrar till att stärka barns mänskliga rättigheter. Sammantaget främjar insatserna målet att "medborgarnas möjligheter att till fullo utnyttja sina mänskliga rättigheter ökar, särskilt för diskriminerade och utsatta grupper" på ett allsidigt sätt.

Ett strategiskt arbete för att stärka ungdomars sexuella och reproduktiva rättigheter har inletts. En studie om sexuella och reproduktiva rättigheter i Bolivia och dialog inom arbetsgruppen för SRHR har lagt grunden för ett nytt stöd till UNFPA för att främja SRHR; avtal förväntas kunna ingås under hösten.

Sverige har också bidragit till det första målet genom både ökad transparens och effektivitet i den offentliga förvaltningen och ökad tillgång till offentlig information genom PRI och genom det institutionella samarbetet mellan svenska Statistiska Centralbyrån och Bolivias statistikmyndighet. Den senare har resulterat i förbättrad kvalitet och relevans för landets statistiska produktion, där det bl a tack vare det svenska stödet nu tas fram statistik inom miljöområdet.

Flera tidigare identifierade risker kvarstår. Kapaciteten hos statliga institutioner att genomföra insatser är fortsatt svag men vissa förbättringar kan förväntas, bl a då Bolivia nu genomför en handlingsplan för förbättrad styrning av de

offentliga finanserna (PFM) samt, med svenskt stöd, några reformer i syfte att förbättra effektiviteten i statsförvaltningen. Genomförande av insatser försenas av trögheten i utarbetande och antagande av nya lagar, och att regeringen visar bristande respekt för maktindelningen inom staten; exempelvis är valdomstolen inte tydligt fristående från regeringen. Analys för att identifiera och hantera dessa risker fortgår kontinuerligt liksom dialog med samarbetsparterna.

Sverige främjar biståndseffektivitet inom sektorn och en effektiv givar-samordning har uppnåtts inom de flesta insatser och på sektornivå. Efter omfattande arbete med att koncentrera sektorportföljen bidrar alla insatser direkt till gällande sektormål. Skulle behov uppstå att utöka portföljen hamnar dock detta i konflikt med kravet på koncentration. Det är ambassadens bedömning att Sverige fortsatt bör verka för att stärka relevanta statliga institutioner/sektorer samt aktörer inom det civila samhället som bidrar till sektormålen samt ge stöd till konfliktförebyggande insatser.

3.2 Sektor 2: Utbildning

Antal avtalade insatser: 4. Under januari - augusti 2011 har en insats slutförts.

3.2.1 Resultat på insatsnivå

Insats 1: Utbildningsministeriet 2010-2015

Insatsens huvudsakliga mål:

Att tillgodose rätten till och höja kvaliteten på utbildning och därmed bidra till att fler flickor och pojkar fullföljer grundskoleutbildning av god kvalitet.

Avtalat belopp MSEK	Avtals-period	Utbetat hittills MSEK	Samarbets-partner	Samarbets-Form	Svensk andel av totala stödet
132	201008-201504	22	Bolivias Utbildningsministerium	Sektorprogram med poolfinansiering	20%

Resultat:

2010 slutförde 80 % av alla elever grundskoleutbildning, ungefär lika många flickor som pojkar. Andelen elever som avbröt sina studier i sjunde klass i grundskolan har minskat från 2,9 % (2009) till 1,4 % (2010). En ny utbildningsplan för lärare har tagits fram och ett nytt program för att förbättra lärarutbildningens kvalitet har inletts. Andelen lärare som saknar formell lärarutbildning har minskat och är nere i 8,7 % jämfört med 9,7 % för ett år sedan (på landsbygden nu 11 % jämfört med tidigare 20 %). Det nya

observatoriet för utbildningskvalitet har inlett sin verksamhet och genomfört ett pilottest för att mäta elevernas kunskaper i matematik och spanska.⁴

Under det första året av den nya fasen av det givargemensamma stödet till utbildningsministeriet har inga större risker eller avvikelser noterats. Givargruppens dialog med ministeriet inriktas främst på resultatuppföljning då det visat sig svårt för ministeriet att rapportera mot överenskomna indikatorer och etappmål.

Insats 2: FAUTAPO – Yrkesutbildning

Insatsens huvudsakliga mål:

Minskad sårbarhet hos utsatta grupper i Bolivia, som fattiga ungdomar och i synnerhet unga kvinnor som saknar utbildning, genom främjandet av yrkesutbildning riktad till dessa grupper

Avtalat belopp	Avtalsperiod	Utbetalade medel hittills	Samarbetspartner	Samarbetsform	Svensk andel av totala stödet
MSEK 43,2	200907-201209	MSEK 43	Stiftelsen FAUTAPO	Projektstöd	100%

Resultat:

FAUTAPO har framgångsrikt bidragit till att förankra yrkesutbildning i utbildningspolitiken. Kommuner och departement har ökat investeringar i yrkesutbildningar från 10-15% till 25-30%. FAUTAPO har även bidragit med erfarenheter vid utformning av nya nationella läroplaner för yrkesutbildning och framgångsrikt nätverkat med kommuner, departement, privatsektorn och utbildningsministeriets decentraliserade organ för att stärka samverkan kring yrkesutbildning.

Ytterligare 301 yrkesutbildningar ingår nu i det nationella systemet för ackrediterade yrkesutbildningar, och tom juli 2011 hade 5027 unga kvinnor och män fått yrkesutbildning inom ramen för projektet. 53 % av dem som slutfört yrkesutbildning är kvinnor och 80 % av dessa har kommit in på arbetsmarknaden.⁵

Avtalet om projektstöd har avslutats i förtid och ett nytt avtal om programstöd till FAUTAPOs strategiska plan 2011-2015 är under beredning. Hela Sidas bidrag till projektet har utbetalts. Inga väsentliga avvikelser har uppstått och FAUTAPO har lyckats nå en stor del av de planerade målen under den förkortade projektperioden.

⁴ Informe Anual 2010, Ministerio de Educación, Bolivia

⁵ Informe Final Cierre Fase 1 (agosto 2011)Fautapo, Bolivia

Insats 3: SOS barnbyar

Insatsens huvudsakliga mål:

Att unga män och kvinnor får entreprenör-inriktad yrkesutbildning som stärker deras möjligheter att delta i lokalsamhällets utveckling

Avtalat belopp	Avtals-period	Utbetalade medel hittills	Samarbets-partner	Samarbets-form	Svensk andel av totala stödet
MSEK 6	200912- 201212	MSEK 2	SOS Barnbyar Bolivia	Projektstöd	100%

Resultat:

Projektet uppvisar ännu resultat endast på "output"-nivå. 295 unga män och kvinnor har påbörjat sin yrkesutbildning och 74 % av dessa har avslutat den. Därmed har 32 % av målet uppnåtts hittills. 6 nya utbildningar särskilt riktade till kvinnor som vill satsa på yrken som traditionellt domineras av män har startats.⁶

En extern halvtidsutvärdering påtalar projektets svaga allianser med andra aktörer och rekommenderar en förstärkt dialog med utbildningsministeriet för att erfarenheter och lärdomar ska tillföras arbetet med policys och metoder för yrkesutbildning. Vidare rekommenderas SOS Barnbyar Bolivia att i större utsträckning söka förnya de traditionella yrkesutbildningarna för att öka förutsättningarna för tillträde till arbetsmarknaden. Ambassaden kommer att följa hur samarbetspartnern hanterar dessa utmaningar och även förstärka dialogen om ett ökat jämställdhetsperspektiv med fokus på kvinnors möjligheter. För att identifiera och om möjligt undanröja hinder för att fullfölja utbildningen har samarbetspartnern nyligen genomfört en studie om deltagarnas sociala situation.

3.2.2 Bedömning av strategins sektormål för Utbildning**Sektormål Utbildning**

- Fler flickor och pojkar, särskilt inom urfolken, fullföljer grundskoleutbildning av god kvalitet
- Fler fattiga, särskilt kvinnor och flickor, får tillträde till arbetsmarknaden

Utsikterna att uppnå sektormålen bedöms som goda. Insatserna är relevanta i förhållande till sektormålen och bidrar till att tendensen att allt fler flickor och pojkar slutför grundskolan håller i sig, och möjligheter till yrkesutbildning ökar. De största utmaningarna är att säkerställa utbildningarnas kvalitet och att inkludera alla befolkningsgrupper. Den nyskapade instansen för uppföljning av

⁶ Informe Tecnico, abril 2011, Aldeas Infantiles SOS

utbildningskvalitet har ännu bara påbörjat tillämpa det nya systemet för mätning av inlärningsresultat, vilket försvårar uppföljningen av utbildningens kvalitet.

Det givargemensamma sektorstödet till utbildningsministeriet går hand i hand med en stark politisk vilja att prioritera utbildning som fokuserar på kvalitet, kulturell relevans och yrkesinriktning. Stora nationella resurser satsas på utbildning. Målen i den svenska samarbetsstrategin ligger väl i linje med utbildningsministeriets prioriteringar. Biståndseffektiviteten inom sektorn är god då de fyra största givarna, däribland Sverige, ger gemensamt programstöd till genomförandet av utbildningsministeriets strategiska institutionella plan och ministeriet har en stark ledande roll.

Risker är kopplade till spänningar orsakade av ministeriets centralistiska tendenser och oklarheter avseende decentraliseringsprocessen samt möjliga fortsatta konflikter med lärarnas fackföreningar. En ny utbildningslag har efter flera års debatt antagits och därmed finns nu ett formellt ramverket för såväl roller och uppgifter på central respektive decentraliserad nivå som grundläggande principer för utbildningsreformen. Mycket återstår dock för att genomföra alla de intentioner som uttrycks i lagen. Sveriges roll inom sektorn kommer sannolikt att påverkas negativt av att två viktiga givare inom sektorn, Danmark och Nederländerna, avslutar sitt utvecklingssamarbetet med Bolivia inom de närmsta åren. En dialog om hur detta skall hanteras pågår.

3.3 Verksamhetsområde 3 naturresurser och miljö med fokus på klimat

Antal avtalade insatser: 11

Under perioden januari - augusti 2011 har två insatser slutförts och ett nytt insatsavtal har undertecknats.

3.3.1 Resultat på insatsnivå

Insats 1: ProAgro Fas 2

Insatsens huvudsakliga mål: Ökad livsmedelssäkerhet och bättre levnadsvillkor bland småjordbrukare i torra och halvtorra områden i Bolivia samt ökad uthållighet vad gäller påverkan från klimatförändringar.

Avtalat belopp (MSEK)	Avtalsperiod	Utbetalade medel hittills (MSEK)	Samarbetspartner	Samarbetsform	Svensk andel av totala stödet
80,0	201012-201412	30,0	Viceministerierna för vattenresurser och bevattning samt för landsbygdsutveckling	Sektorprogram med poolfinansiering	47%

Resultat:

Uppstarten fördröjdes över 6 månader till följd av problem med det slutliga avtalsundertecknandet med Bolivia. Då programmet utgör en fortsättning av en tidigare insats, dock med väsentligt ökat fokus på klimatanpassning, har ändå en rad aktiviteter kunnat genomföras under perioden, t ex kontextuella studier rörande jämställdhetsfrågor, förstärkt klimat- och fattigdomsfokus, samt om potentiella konflikter inom respektive geografiskt område. Personalens kunskaper inom klimatområdet har stärkts och samordningen med berörda ministerier förbättrats. Arbetet med uppföljning och rådgivning till småbrukare som inleddes inom komponenten för "water harvesting" inom PROAGRO 1 har fortsatt.⁷

Insats 2: Byskogsbruk "Baba Carapa"

Insatsens huvudsakliga mål: Fattigdomsminskning genom uthålligt produktivt skogsbruk på marker med säkra ägandeförhållanden inom respektive bysamfällighet

Avtalat belopp (MSEK)	Avtalsperiod	Utbetalade medel hittills (MSEK)	Samarbetspartner	Samarbetsform	Svensk andel av totala stödet
72,0	200908-201302	38,0	PUMA Fondo Ambiental	Projektstöd	36,5%

Resultat:

Projektet, som kombinerar utbildning för skötselplaner och avverkning inom bysamfälligheternas marker med uppbyggnad av tre regionala skogsindustrier knutna till byskogsbruket, har nu övervunnit de främsta startproblemen. Hittills har 14 samfälligheter skötselplaner som omfattar 200.000 hektar skogsmark.⁸ Såväl skogsavverkning som idrift-tagande av förädlingscentra förefaller nu kunna inledas kring årsslutet. Detta är angeläget för att infria gjorda löften och uppfylla de förväntningar som skapats inom deltagande bysamfälligheter - projektet byggs i en miljö där det är vanligt med utfästelser men mindre vanligt att de infrias. Riskerna är främst av politisk art och har hittills hanterats väl genom byggandet av lokala allianser kombinerat med politisk dialog på central nivå. Om nu avverkning och produktion startar enligt överenskommen tidplan får projektet dessutom en goodwill som i sig ger visst skydd framöver.

Insats 3: PASAP Vatten och Sanitet i periurbana områden

Insatsens huvudsakliga mål: Att genom ökad tillgång till vatten och sanitet förbättra levnadsförhållandena i fattiga ytterstadsområden med över 10.000 invånare, med fokus på hållbart nyttjande av vattenresurser och anpassning av vatten och sanitetssystem till påverkan från klimatförändringar.

⁷ Informe de Avance del Programa Desarrollo Agropecuario Sustentable en Bolivia, fase II, sept.2011, GIZ, Bolivia

⁸ Dossier Estadístico(draft), sept 2011,PUMA FA, Bolivia

Avtalat belopp	Avtals-period	Utbetalade medel hittills	Samarbets-partner	Samarbets-form	Svensk andel av totala stödet %
MSEK 80	201103- 201506	MSEK 0,0	Bolivias Vatten- ministerium	Programstöd genom organisation	24%

Resultat:

Insatsen avtalades i mars 2011, därmed kan ännu inga resultat redovisas. Sida har framgångsrikt verkat för att integrera anpassning till påverkan från klimatförändringar i utformningen av programmet.

Insats 4: Nationella Planen för hantering av vattenresurser och avrinningsområden

Insatsens huvudsakliga mål: Att förbättra livskvalitet i bysamfälligheterna genom integrerad hantering av vattenresurser med tonvikt på lokalt deltagande och hållbar utveckling och utifrån lokala kulturer och livsformer.

Avtalat belopp (MSEK)	Avtals-period	Utbetalade medel hittills (MSEK)	Samarbetspartner	Samarbetsform	Svensk andel av totala stödet (%)
10.5	200706- 201203	10.5	Bolivias Vatten- ministerium	Sektorprogram med poolfinansiering	1.5%

Resultat:

86 lokala projekt för hantering av vattenresurser har direkt förbättrat levnadsvillkoren för över 95 000 familjer i 64 kommuner. 29 av dessa projekt omfattar lokala system för vatten till produktion och hushållsbruk. Den tekniska och administrativa kapaciteten för en integrerad hantering av avrinningsområdena (som bl a inkluderar skydd och kontroll av källor, markvård, återställande och förbättring av områden för jord-och skogsbruk) och för planering och genomförande av vattenprojekt, har stärkts i kommuner och departement. Likaså har kapaciteten för en mer effektiv användning av vatten stärkts i de kommuner där programmet verkat genom inrättande av 774 vattenmagasin och -tankar.⁹

Styrningen av programmet liksom genomförandet har förbättrats under det senaste året. Riktlinjer för planering, genomförande och uppföljning av de lokala projekten har utformats men ännu är genomförandekapaciteten svag på såväl central som kommunal nivå. Anpassning till klimatförändringar är endast delvis integrerat i programmet, vilket innebär en risk vad gäller hållbara resultat.

⁹ Informe Anual de Monitoreo 2010 Plan Nacional de Cuencas (PNC), Ministerio de Medio Ambiente y Agua, Viceministerio de Recursos Hídricos y Riego.

Sveriges bidrag har hittills varit relativt litet och alla medel har utbetalats. Fortsatt svenskt stöd till en ny fas är under övervägande. Planen är omfattande och ambitiös och har stort behov av givarfinansiering. Att därtill Nederländerna och Danmark fasar ut sitt stöd till Bolivia reducerar givargruppen men Spanien har visat intresse att delta i den nya fasen.

3.3.2 Bedömning av strategins mål för verksamhetsområde naturresurser och miljö med fokus på klimat

Mål för verksamhetsområde naturresurser och miljö med fokus på klimat:

- Effektivt och miljömässigt hållbart nyttjande av vatten, skog och land
- Ökad tillgång till rent vatten och grundläggande sanitet
- Minskad sårbarhet, särskilt för människor som lever i fattigdom, inför naturkatastrofer och samt anpassning till klimatförändringarna

Kopplingen mellan naturresurser, miljö och klimat och rättighetsfrågor är mycket stark i Bolivia. Trots att den nuvarande tendensen beträffande hållbart nyttjande av naturresurser går i negativ riktning och den långsiktiga politiken på området är motsägelsefull, är det positivt att det första sektormålet är inskrivet i grundlagen. I praktiken noteras dock föga framsteg för detta mål. Den juridiska och institutionella situationen vad gäller skog och markanvändning präglas fortsatt av osäkerhet. Ny lagstiftning förbereds men processen har hittills saknat det djup och bredd som behövs för att säkerställa acceptans och framtida operativitet. Givargruppen har tagit upp denna fråga till dialog med regeringen, dock utan påtagliga resultat. Regeringens agerande i miljöfrågor visar på föga konsekvens i förhållande till de ambitiösa uttalandena angående "Moder Jords" rättigheter. Antalet allvarliga miljöproblem utan åtgärdsplan växer, nya tillstånd för olje- och gasutvinning beviljas även inom nationalparker och respekten för rådande regler, också vad gäller ursprungsfolkens rättigheter i ekologiskt känsliga områden, är bristfälliga. Miljöområdets nyckelinstitutioner tilldelas mycket begränsade nationella budgetmedel. Givarestödet till sektorn kommer med största sannolikhet att minska de kommande åren då sektorns två största givare, Danmark och Nederländerna, fasar ut sitt utvecklingssamarbete med Bolivia.

Tydliga framsteg har ägt rum vad gäller de två senare sektormålen och utsikterna att de kan uppnås är goda. Såväl i relation till sektormålen som i förhållande till nuvarande utvecklingstendenser i landet är den svenska sektorportföljen i högsta grad relevant. Tillgång till vatten och sanitet har ökat och framsteg ses både vad gäller policyutveckling och biståndseffektivitet. De svenska insatserna är direkt länkade till nationellt definierade sektormål. Det politiska stödet från högsta nivå för delområdet vatten och sanitet har lett till ökade budgetanslag.

Beträffande det tredje sektormålet har intresset för klimatanpassningsinsatser ökat kraftigt såväl bland nationella aktörer som inom givargruppen. På svenskt initiativ har bland annat en omfattande ny sektorinsats inom vatten och sanitet

för första gången utformats med klimatperspektivet i centrum. Den nationella kapaciteten på institutionell nivå är dock fortfarande bristfällig, liksom samordningen mellan olika offentliga aktörer. Givarsamordningen inom klimatområdet är ännu otillräcklig, inte minst vad gäller de multilaterala aktörerna. Den främsta risken utgörs av regeringens tendens till politisering av temat. Detta hanteras dels via dialog, dels genom att ge lokalt baserade insatser större tyngd. Avsevärda framsteg förutses under strategiperioden för detta sektormål.

Den viktigaste dialogfrågan som förs fram av Sverige är vikten av att införliva frågan om anpassning till klimatförändringar i den långsiktiga politiken för vattenresurshantering, politiken för vatten och sanitetsförsörjning och för den planerade nya skogspolitiken. Vad gäller biståndseffektiviteten är bilden blandad. Å ena sidan har samordningen bland givarna fortsatt att förbättras, men "sektorns" multi-ministeriella karaktär (med många svaga institutioner) medför att regeringens ledarskap ofta är otillräckligt.

3.4 Forskningssamarbete

Antal avtalade insatser: 3.

3.4.1 Resultat på insatsnivå

Insats 1: Forskningssamarbete med Universidad Mayor de San Andrés

Insatsens huvudsakliga mål:

Stärkta nationella kunskaps- och innovationssystem och forskningsmiljöer inom utvecklingsrelevanta områden. Ökad användning av inhemskt genererad analytisk kapacitet och kunskap. Ökat samarbete mellan forskarsamhället och offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle.

Avtalat belopp	Avtalsperiod	Utbetalade medel hittills	Samarbetspartner	Samarbetsform	Svensk andel av totala stödet
MSEK 83,5	200704- 201206	MSEK 78	Universidad Mayor San Andrés	Programstöd genom organisation	100 %

Resultat:

Universitetsrådet vid UMSA har antagit en forskningspolicy som förväntas leda till bättre samordning och förbättrad effektivitet, vilket är väsentligt för det första insatsmålet. I relation till det andra insatsmålet har forskningsresultat som påvisar effekten av giftutsläpp från bla gruvsdrift i Oruru bidragit till framtagande av riktlinjer för kontroll och hantering av vattenresurserna i berörda kommuner.¹⁰ Därutöver har Hälsoministeriet använt forskningsresultat inom mikrobiologi och framtagande av ett vaccin mot diarrésjukdomar hos barn i sin vaccinpolicy vilket bidragit till att minska barnadödligheten i landet.¹¹ Ett annat exempel är att Utbildningsministeriet har använt resultat från projektet Aymara Encyklopedi i

¹⁰ UMSA Progress Report 2010, Bolivia

¹¹ "Evaluación Internacional del programa ampliado de inmunización de Bolivia 2010" MoH, PAHO

utarbetandet av sin policy för interkulturell tvåspråkig utbildning. I enlighet med det tredje insatsmålet har UMSA initierat ett projekt med fokus på träkluster i Amazonas som inkluderar forskare och producenter i flera led, från avverkning till färdiga produkter.¹²

I takt med att forskningskapaciteten ökar i landet börjar effekter som direkt inverkar på samhället synas, detta trots att uppbyggandet av forskningskapacitet i Bolivia pågått under relativt kort tid och att forskning på universiteten inte är tradition. Forskningsgrupperna är dynamiska men sköra då de består av endast ett fåtal forskare. Att universiteten går från att vara undervisande institutioner till forskningsinstitutioner möter också ibland internt motstånd vilket skapar en tröghet i förändringsprocessen. Det är dock av största vikt att landet har egen kapacitet att generera ny kunskap som är relevant för dess utveckling och stödet måste ses långsiktigt för att kunna bli hållbarhet.

Insats 2: Forskningssamarbete med Universidad Mayor de San Simón

Insatsens huvudsakliga mål:

Stärkta nationella kunskaps- och innovationssystem och forskningsmiljöer inom utvecklingsrelevanta områden. Ökad användning av inhemskt genererad analytisk kapacitet och kunskap. Ökat samarbete mellan forskarsamhället och offentlig sektor, näringslivet och civilsamhälle

Avtalat belopp	Avtalsperiod	Utbetalade medel hittills	Samarbetspartner	Samarbetsform	Svensk andel av totala stödet
MSEK 69,2	200704-201206	MSEK 55,1	Universidad Mayor San Simón	Programstöd genom organisation	100%

Resultat:

UMSS institutionella forskningsadministration har stärkts med så goda resultat att de nu även får ansvara för allt externt stöd till universitetet. Detta bidrar till att uppfylla det första insatsmålet och bådär gott för framtida givarsamordning.

Forskningsresultat inom bioteknik har möjliggjort produktion av biopolyester baserat på en specifik bakterie i Bolivia, som i sin tur har använts i processer tillsammans med avfall från sockerfabriker för att producera nedbrytbara plastpåsar. En bioplast som möjliggör framtida produktion av material för konstgjorda skelettdelar som ersättning för skadade sådana har tagits fram av universitetet. Båda resultaten bidrar till uppfyllandet av insatsmål 2¹³. Innova-projektet med

¹² UMSA Progress Report 2010, Bolivia

¹³ UMSS Progress Report 2010, Bolivia

satsning på utveckling av industrikluster, har stärkt samarbetet mellan forskare, entreprenörer och den regionala regeringen i Cochabamba.¹⁴

Insatsmålen har uppnåtts över förväntan, speciellt inom området bioteknologi där det finns en relativt stor och stark forskningsgrupp. Resultaten inom bioteknik har rönt internationell uppmärksamhet. Mycket goda resultat visas även inom innovationsområdet till följd av stärkt ledningskapacitet. Att forskningsavdelningen vid UMSS fått ansvar för universitetets internationella samarbete är ett god grund för framtida diversifiering och givarkoordinering. Höstens kommande rektorsbyte är dock ett visst orosmoment för kontinuiteten och den institutionella kapaciteten för forskningssamarbete. Trots detta förväntas inte eventuella förändringar på rektorsposten få någon större negativ inverkan på samarbetet. Rent generellt genomförs doktorandstudierna med god hastighet även om det i vissa fall finns förseningar.

Insats 3: Forskningssamarbete med Viceministeriet för vetenskap och teknologi

Insatsens huvudsakliga mål:

Att bidra till att stärka forskningsprocesserna på akademiska och vetenskapliga institutioner i Bolivia genom att tillhandahålla tillgång till elektroniska vetenskapliga tidskrifter.

Avtalat belopp	Avtalsperiod	Utbetalade medel hittills	Samarbetspartner	Samarbetsform	Svensk andel av totala stödet
MSEK 4	200801-201112	MSEK 3,57	Vicemin. för vetenskap o teknologi	Programstöd genom organisation	100%

Resultat:

Bolivianska forskare och andra som behöver internationell evidensbaserad kunskap har fått ökad tillgång till vetenskaplig information och kapaciteten att sprida inhemskt producerad kunskap både nationellt och internationellt har ökat. Viceministeriets roll som nationell koordinatör för vetenskap, teknik och innovation har stärkts och bidragit till ökat samarbete mellan universiteten.

Viceministeriet är ännu instabilt och med svag kapacitet, och byte av huvudman och personal har medfört förseningar i projektet. Effektiviteten har på senare tid ökat och projektmålen förutses uppnås. För framtida hållbarhet är det viktigt att det planerade nationella konsortiet bestående av betalande institutioner och organisationer bildas, i syfte att säkra tillgången till internationella vetenskapliga tidskrifter i elektroniskt format.

¹⁴ UMSS Progress report 2010, Bolivia

3.1.2 Bedömning av strategins mål för verksamhetsområde Forskningssamarbete

Mål för verksamhetsområde Forskningssamarbete:

- Stärkta nationella kunskaps- och innovationssystem och forskningsmiljöer inom utvecklingsrelevanta områden
- Ökad användning av inhemskt genererad analytisk kapacitet och kunskap
- Ökat samarbete mellan forskarsamhället och offentlig sektor, näringslivet och civilsamhälle

Bedömning av utvecklingen mot målen för verksamhetsområdet

Det första målet för verksamhetsområdet omfattar många institutioner och områden och är till sin karaktär långsiktigt. Många positiva resultat har uppnåtts både vad gäller den institutionella forskningskapaciteten och forskningsadministrationen. Tendensen är att möjligheterna för långsiktig hållbarhet har stärkts men på kort sikt är forskarna fortfarande få och splittrade i Bolivia, och forskningsgrupperna är än så länge inte hållbara. Institutioner behöver reformeras och nationella policier och strategier stärkas. I takt med att forskningskapaciteten ökar börjar effekter av densamma dock synas som direkta resultat i samhället, trots att uppbyggandet av forskningskapaciteten pågått under kort tid och forskning på universiteten inte är en tradition. Det behövs ytterligare fokusering på specifika forskningsområden för att fortsatt stärka forskningsmiljöerna. Universitetet behöver också göra en arbetsfördelning och skaffa sig spetskompetens. Mer samarbete och utbyte av resurser är också nödvändigt. Dessa frågor förs fram i dialogen med universitetet.

I relation till verksamhetsmål 2, användning av forskning i samhället, har på kort tid flera positiva resultat uppnåtts (se ovan). Detta tack vare att den forskning som bedrivs är tillämpad och direkt relevant för problem i det bolivianska samhället och att det finns en explicit ambition hos forskarna och deras institutioner att den kunskap som genereras ska komma till användning i samhället. Beträffande verksamhetsmål 3, är de bolivianska forskarna väldigt inriktade på samarbete med både myndigheter och det privata näringslivet (småföretare). Flera överenskommelser om samarbeten mellan dessa aktörer har uppnåtts.

Sida är huvudsakligen ensam om att stödja uppbyggande av forskningskapacitet i utvecklingsländer. Nu börjar dock märkas att stärkt kapacitet och nya forskningsresultat leder till ökat intresse från andra givare för användning av forskningsresultat i utvecklingsinsatser. Exempelvis har Sida bidragit till utveckling och användning av teknik för att utvinna biogas ur kospilling och annat jordbruksavfall för energiförsörjning på hushållsnivå, och andra givare bl a GIZ, Spanien och USAid har nu gått in med projektstöd för ökad spridning av denna teknik.

Användning av den svenska resursbasen har varit central för att kunna bygga upp forskningsmiljöer i Bolivia. Framförallt spelar de svenska universiteten en roll när det gäller forskarutbildning av internationell kvalitet. Vidare har samarbetet med svenska institutioner som Blekinge Tekniska Högskola och Vinnova varit avgörande för framgången för innovationsprojekten och samarbetet mellan bolivianska forskare, entreprenörer och myndigheter. Likaså har samarbetet med SPIDER varit avgörande för satsningar på IT-plattformar på universiteten och de kommunikations- och informationsmöjligheter som nu finns, nationellt såväl som internationellt, för forskare i Bolivia.

Viktiga dialogfrågor för forskningssamarbetet har varit koncentration av forskningsområden för att möjliggöra en uppbyggnad av lokala forskarutbildningar samt ökat nationellt stöd till forskning och ökat ägarskap. Universiteten tar alltmer ansvar för forskningsinsatserna, dock saknas starkt ägarskap på regeringsnivå. Det är viktigt att forskningsfrågorna lyfts i den allmänna dialogen med regeringen.

4. BISTÅNDEEFFEKTIVITET

Biståndseffektivitetsmålen / processmålen i strategin är:

- Ett bolivianskt samförstånd kring fattigdomsminskning och
- En ökning av programansatser.

Beträffande det första målet, utgör en av de största utmaningarna att uppdateringen av den nationella utvecklingsplanen (PND), som inbegriper fattigdomsminskning, går väldigt trögt. Uppdateringen är dessutom en process som givarna hittills varit helt utestängda från. Avsaknaden av ett koordinerat och effektivt ledarskap från regeringens sida samt en svag institutionell kapacitet är andra utmaningar. Sverige hanterar dessa utmaningar genom intensiv dialog tillsammans med andra givare på sektornivå. På en mer övergripande nivå deltar Sverige i givarsamordningsgruppen GruS ("Grupo de Socios para el Desarrollo") vars huvudfokus är främjandet av biståndseffektivitet. Där förs den givargemensamma dialogen med regeringen om t ex PND men även om andra angelägna frågor. Sverige har deltagit i trojkan för GruS under första halvåret 2011. En positiv nyhet är att nyligen har tre "nya givare"; Brasilien, Sydkorea och Colombia gått med i GruS bl a på Sveriges rekommendation.

Utkastet till en lokal "Joint Assistance Framework" (JAF) som togs fram hösten 2010 som ett första, EU-lett försök till en formaliserad arbetsfördelning bland givarna har avancerat något. JAF är ett underlag för dialogen mellan EU och MS med regeringen om principerna för en process mot ett förbättrat genomförande av Paris och Accra-agendorna. Regeringen presenterade nyligen en plan för förbättring av biståndseffektiviteten, som omnämner arbetsfördelning bland givare och specifikt hänvisar till JAF.

Beträffande det andra målet, består nu den svenska portföljen av 58 % programansatser; målet om 66% förväntas uppnås under strategiperioden.

5. DIALOGFRÅGOR

Övergripande dialogfrågor enligt strategin är:

- Vikten av en konstruktiv nationell dialog om utvecklingsagendan och behovet av samförståndslösningar
- Behovet av miljömässigt hållbar utveckling, anpassning till klimatförändringar samt hållbar, jämlik och effektiv användning och förvaltning av naturresurser.

Sveriges dialog med Bolivia förs främst på sektornivå och i samverkan med andra givare. Sektordialogen fokuserar på analys av utvecklingsproblematiken i respektive sektor och på biståndseffektivitet. Såväl i EU-kretsen som i den bredare givarsamordningsgruppen GruS förs dialog om övergripande frågor med representanter för Bolivia. Såväl miljöproblem som frågor om demokratiutvecklingen och mänskliga rättigheter har varit upp till dialog i dessa fora, dock utan att några konkreta resultat kan rapporteras. Dialogen försvåras av återkommande byten av nyckelpersoner på flera ministerier och brist på tydliga policies och sektorplaner. Halvtidsöversynen av samarbetsstrategin rekommenderar ambassaden att utarbeta en dialogplan för att tydliggöra prioriteringar och strategi för dialog. Arbetet har inletts och kommer att fullföljas under hösten.

6. DE TRE TEMATISKA PRIORITERINGARNA

De tre tematiska prioriteringar är tydligt integrerade i utvecklingssamarbetet med Bolivia. Demokrati och mänskliga rättigheter liksom klimatanpassning utgör två av tre sektorer i samarbetet och jämställdhet och kvinnors roll i utveckling främjas i första hand genom en integrering på insats- och sektornivå och dialog, kompletterat med ett fåtal riktade insatser.

Respekt för mänskliga rättigheter och icke-diskriminering är en röd tråd som går genom hela strategins genomförande, likaså demokratiskt ansvarsutkrävande. De flesta insatser arbetar med ansvarsutkrävande hos statliga myndigheter samt stärkande av utsatta gruppers möjligheter att utkräva sina rättigheter och utöva deltagande i demokratiska processer. Inom den samhällsvetenskapliga komponenten av forskningssamarbetet har ursprungsbefolkningens situation, kultur och språk satts i fokus. Ambassaden och Sida har på så sätt lyckats integrera demokrati och mänskliga rättigheter i de flesta insatser, men internt kan ett utökat utbyte om erfarenheter mellan sektorerna stärka detta ytterligare.

Främjandet av miljö och klimaddimensionerna har skett genom direkt integrering av dessa aspekter i utformningen av tyngre insatser inom naturresursområdet. Miljödimensionen har också integrerats i statistikinsatsen, liksom i stödet till Ombudsmannaämbetet där det handlar om försvar av miljön, såsom en i grundlagen inskriven rättighet. I forskningsstödet är miljö- och klimat dimensionen också central.

Stödet till ett nätverk av nationella kvinnorörelser och kvinnorätsorganisationer inom det civila samhället spelade en avgörande roll i införlivandet av jämställdhetsperspektiv i den nya grundlagen. En utmaning är att säkra integration av jämställdhetsperspektivet i de nya lagar som stiftas samt i de institutioner som blir huvudmän för dess tillämpningar. I samtliga miljö- och klimatinsatser är jämställdhetsaspekten integrerad, liksom i utbildningsinsatserna och i rekryteringen av forskarstuderande. Ytterligare ansträngningar kan dock göras för att utveckla analys och metoder för en mer effektiv integrering av jämställdhet i den politiska dialogen.

7. DE TVÅ PERSPEKTIVEN

De två perspektiven tillämpas genom (i) analys inom beredningar av nya insatser samt i uppföljning, utvärdering och dialog; (ii) riktat stöd till aktörer som fokuserar på försvar av MR och företräder utsatta grupper (ex: vis stöd till MR-ombudsmannen och organisationer som arbetar med jämställdhet); (iii) gemensam dialog och gemensamma aktivitetsplaner i givargrupper, t ex för jämställdhet och EUs MR-grupp, samt deltagande i tematiska arbetsgrupper för SRHR. Ambassaden medverkar också i den nationella plattformen för SRHR. Inom naturresursområdet utgör byskogsprogrammet *Baba Carapa* ett konkret exempel på tillämpning av respekten för ursprungsfolks kollektiva (och territoriella) rättigheter, medan insatsen PROAGRO (för småbönder inom torra områden) direkt utgår från de fattigas perspektiv för att identifiera olika slags sårbarheter och möjliga förbättringar.

8. DEN KONTEXTUELLA RAMEN

Under 2011 har antalet sociala och politiska konflikter såväl på nationell som lokal nivå ökat betydligt bl a som en effekt av regeringens sätt att hantera krav och förväntningar från olika intressegrupper. Regeringens och myndigheters tidvis bristande respekt för internationellt överenskomna principer kring fundamentala demokratiska värden, mänskliga rättigheter samt den nya grundlagen återspeglas i en pågående konflikt kring ett planerat vägbygge som hotar såväl levnadsbetingelserna för vissa urbefolkningsgrupper som miljön i ett viktigt naturreservat. Narkotikatrafikens utbredning speglar koka-böndernas starka ställning i förhållande till andra grupper, med allvarliga sociala och miljömässiga konsekvenser. Rättsstatsprincipen är överlag svag och rättsutövningen politiserad. Utomstående bedömare anser att konflikterna handlar om två olika utvecklingsvisioner som står i motsättning till varandra. Den ena utvecklings visionen, företrädd av regeringen, handlar om en tillväxtmodell som dels bygger på fortsatt råvaroexport, framförallt av den nationaliserade naturgasen och oljan, samt uppbyggnad av statligt ägd industri och omfattande ny infrastruktur inklusive flygplatser och vägar, där det senare bl a gynnar koka-odlarna. Den andra utvecklingsvision, företrädd av ursprungsbefolkningen och delar av oppositionen men även av dissidenter inom MAS, handlar om tillvaratagande och utnyttjande av naturresurserna på ett hållbart och klimatanspassat sätt, med respekt för urbefolkningens och andra utsatta gruppers rättigheter, och med betoning på en modern förädlingsindustri

inom den privata sektorn som bas för tillväxt och export. Det som står klart är att MAS sociala bas är djupt splittrad i dessa frågor och att förtroendet för regeringen generellt sett försvagats under det gångna året.

De fortsatta spänningarna förutses kunna medföra en risk att måluppfyllelsen påverkas negativt i flera sektorer då såväl beslutsfattare som genomförare främst fokuserar på konflikterna och hantering av dessa. Frågor som den ovanstående konflikten, och andra komplexa skeenden hanteras inom HOMS kretsen i dess dialog både med regerings- och parlamentsföreträdare på hög nivå. I övrigt drivs rättighetsperspektivet i dialogen inom samtliga sektorer.

Den svaga kapaciteten inom statsförvaltningen är något som accentueras när konflikter äger rum då dessa inte sällan leder till byte av beslutsfattare och därmed också deras närmaste tjänstemän, vilket leder till att genomförandet avstannar under en tid. Denna situation hanteras genom att ständigt förankra beslutade program och projekt med nya beslutsfattare.

Nederländerna och Danmark har fattat beslut om att avsluta sitt utvecklings-samarbete med Bolivia inom de kommande åren. Detta kommer att påverka Sverige som i flera insatser samfinansierar med Nederländerna och Danmark. Konsekvenserna analyseras från fall till fall; i vissa fall kommer Ambassaden att överväga att utöka finansieringen, i vissa fall kommer nya givare in och i andra får verksamheten dras ner. Nederländerna och Danmark fasar ut gradvis under de närmaste 2-3 åren varför konsekvenserna anses hanterbara.

Halvtidsöversynen ägde rum i mars 2011. Inga stora förändringar av inriktningen föreslås. För att säkra måluppfyllelsen föreslås dock en återgång till den årliga allokering på 230 som ursprungligen beslutades i strategin, inklusive 50 msek för den särskilda klimatsatsningen under 2012 och 2013. Skulle detta inte ske, finns en risk att måluppfyllelsen blir lägre.